

Jan
Grzenia

Nasze
imiona

200 najczęściej
nadawanych
imion polskich
w XX wieku

WYDAWNICTWO
nomen omen

KATOWICE 2010

Typografia
Jan Grzenia

Redakcja
Jolanta Otfinowska

Copyright © by Jan Grzenia 2002, 2010

ISBN 978-83-62187-03-4

Egzemplarze tego e-booka mają zabezpieczenia umożliwiające identyfikację kupującego. Zabezpieczenia te nie ograniczają możliwości korzystania z zakupionych książek.

Rozpowszechnianie tego e-booka jest dozwolone tylko po uzyskaniu pisemnej zgody wydawcy.

Wydawnictwo Nomen Omen
dr Jan Grzenia
www.nomen-omen.pl

[Kup książkę](#)

Od autora

Popularność imion należy do najciekawszych zagadnień językowych, z jakimi się stykamy. Interesują nas zwykle pochodzenie imienia, informacje o liczbie osób noszących dane imię oraz ich miejscu w rankingu imion, szczególnie wtedy, gdy chodzi o imię nasze lub osób nam bliskich. W związku z tym uznałem, że trzeba podjąć próbę odpowiedzi na pytanie, co decyduje o popularności imion, ponieważ wnioski mogą być interesujące ze względów poznawczych i pożyteczne w praktyce.

We wstępie staram się w sposób zwięzły objaśnić przyczyny popularności imion, część zasadniczą stanowi słownik opisujący 200 imion polskich mających największą liczbę użytkowników w XX w., w aneksie zamieściłem zestawienia statystyczne i kalendarium imieninowe.

W części słownikowej podaję informacje o pochodzeniu i etymologii imion, ich pierwotnym znaczeniu, historii, osobistościach i postaciach fikcyjnych je noszących, o odmianie imion, ich formach w obcych językach, zdrobnieniach i o datach imienin. Dane statystyczne w większości pochodzą z Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL).

Książka ta ukazała się w formie drukowanej pod tytułem *Nasze imiona* w roku 2002 nakładem Świata Książki. Okazała się bestsellerem, jednak nakład został już dawno wyczerpany, toteż wydanie elektroniczne powinno wyjść naprzeciw oczekiwaniom Czytelników.

Wydanie obecne jest zasadniczo zgodne z poprzednim, jednak tekst został poddany niezbędnym korektom i uzupełnieniom. Upływ czasu sprawił, że zasadne stało się dodanie podtytułu „200 najczęściej nadawanych imion polskich w XX wieku”.

W czasie pracy nad książką okazało się, że jej koncepcja pozwala połączyć imiona popularne w przeszłości, a dziś niemodne (zapewne przejściowo) z imionami współcześnie modnymi. Byłbym usatysfakcjonowany, gdyby Czytelnicy uznali, że książka ta nie tylko dostarcza wiedzy, ale też dowodzi harmonii pomiędzy tradycją a nowoczesnością w polskim imiennictwie.

WPROWADZENIE

CHARAKTERYSTYKA IMION

Ilekoć chcemy wyrazić własne myśli, używamy języka. Mówienie i pisanie to na ogół czynności tak oczywiste, że wykonujemy je zwykle automatycznie, nie zastanawiając się nad nimi głębiej. Przychodzą jednak czasem chwile refleksji, kiedy pytamy na przykład o poprawność formy gramatycznej lub o sens słowa. Przeważnie jednak zadowolamy się wyjaśnieniem znaczenia danego słowa; znając je, możemy sprawnie się nim posługiwać. Niektóre wyrazy jednak mogą służyć do specjalnych celów i mieć dla nas szczególne znaczenie; takimi wyrazami najczęściej są imiona i nazwiska.

Rozpoczynając objaśnianie, co to są imiona i jaka jest ich rola w języku i życiu, musimy wskazać ich miejsce wśród ogółu wyrazów. Przede wszystkim wyróżniamy nazwy (wyrazy) pospolite i nazwy własne. Główne różnice między nimi zostały uwydatnione w następującym zestawieniu:

wyrazy pospolite

- Odnoszą się do dowolnej liczby obiektów (osób, rzeczy, zjawisk itd.), np. wyraz *kowal* oznacza każdego człowieka, który wykuwa różne przedmioty z metalu, zwłaszcza z żelaza.

- Mają znaczenie, czyli treść znaczeniową, np. wyraz *kowal* może być użyty w odniesieniu do każdego człowieka, który wykuwa różne przedmioty z metalu, głównie z żelaza.

- Używamy ich, aby danemu obiektowi przypisać określone cechy wspólne dla całej grupy obiektów, np. mówiąc o kimś *kowal* infor-

nazwy własne

- Przysługują obiektom jednostkowym, np. nazwisko lub przezwisko *Kowal* oznacza konkretnego człowieka, którego przyjęto tym wyrazem nazywać.

- Kogoś lub coś nazywają, służą do wskazywania obiektów niepowtarzalnych, np. nazwisko *Kowal* nazywa konkretnego człowieka, który zgodnie z prawem może go używać, zaś przezwisko *Kowal* służy do nazywania człowieka, który w danej grupie ludzi został nim obdarzony.

- Używamy ich, aby wskazać dany obiekt i odróżnić go od innych, np. mówiąc o kimś *Kowal* informujemy innych, że jest to

mujemy innych, że jest to człowiek, który wykuwa różne przedmioty z metalu, głównie z żelaza.

– W ich obrębie są wszystkie części mowy.

– Zapisujemy je małą literą.

człowiek, który nosi takie nazwisko, przezwisko, pseudonim itp.

– W ich obrębie są tylko rzeczowniki (lub inne wyrazy użyte w ich funkcji).

– Zapisujemy je wielką literą.

Wprawdzie tysiące Polaków noszą nazwisko *Kowal*, ale wcale nie przeczy to naszej zasadzie, gdyż w grupie osób, w której przebywa dany człowiek, jego nazwisko zwykle skutecznie służy do wskazywania tej konkretnej i niepowtarzalnej osoby i do jej wyróżniania. Gdyby jednak w jakimś gronie osób pojawił się ktoś inny o tym samym nazwisku, wówczas zastosujemy dodatkowe sposoby wyróżniania osób – użyjemy imienia lub przezwiska.

Warto zarazem podkreślić, że nazwy własne są związane z danym obiektem w wyniku aktu nazwania, który może mieć charakter oficjalny (jak w wypadku nazwisk, imion, nazw geograficznych) lub spontaniczny (jak w wypadku przezwisk).

Nazw własnych jest bardzo dużo, o wiele więcej niż wyrazów pospolitych. W Polsce używa się około 18 tysięcy imion, a nazwisk zarejestrowano ponad 700 tysięcy. Do tego trzeba jeszcze doliczyć przezwiska, nazwy geograficzne, nazwy firmowe i wiele innych. Łączna liczba nazw własnych, z którymi możemy się zetknąć, z pewnością znacznie przekracza milion, zwłaszcza że do nazw polskich możemy doliczyć obcojęzyczne.

Skoro liczba nazw własnych jest tak znaczna i są one – mimo podobieństw – bardzo zróżnicowane, konieczne stało się przeprowadzenie ich klasyfikacji.

W związku z tym wyróżniamy:

1) nazwy osobowe (antroponimy):

– imiona, np. *Joanna*, *Piotr*;

– przezwiska, np. *Łysy*, *Pepek*;

– pseudonimy, np. *Bór*, *Joe Alex*;

– nazwiska, np. *Nowak*, *Kowalski*;

– inne nazwy osobowe: nazwy heraldyczne (np. *Ostoja*, *Trzy Krzyże*), dynastyczne (np. *Piastowie*, *Plantageneci*), przezwiska zbiorowe i przydomki (np. *centusie*, *Bolesław Śmiały*) oraz etnonimy, czyli nazwy narodowości (np. *Amerykanie*, *Francuzi*) i nazwy mieszkańców (np. *Katalończycy*, *Ślązacy*).

2) nazwy geograficzne (toponimy):

- nazwy miejscowe, np. *Warszawa, Mokotów*;
- nazwy terenowe, np. *Podlesie, Michałkowa Kępa*;
- nazwy górskie, np. *Tatry, Rysy*;
- nazwy wodne, np. *Wisła, Pacyfik*.

3) inne nazwy:

- zwierząt (zoonimy), np. *Azor, Majka*.
- obiektów i instytucji związanych z nowoczesną cywilizacją (chretonimy), np. *Czerwone Gitary, kino Apollo*; w tej grupie są m.in. nazwy firmowe i nazwy produktów przemysłowych, np. *FIAT, Philips*.

Dyscypliną nauki, która zajmuje się nazwami własnymi, jest onomastyka.

Podsumowując, możemy stwierdzić, iż imiona są to nazwy własne osobowe służące do identyfikacji osób w najbliższym środowisku. W razie potrzeby imię może być uzupełnione przez podanie nazwiska, przezwiska, imienia ojca lub innej charakterystyki. Nazwisko tym się różni od imienia, że służy całej rodzinie i jest dziedziczone. Imię reprezentuje osobę w sposób trwały, a więc może być zmieniane tylko w szczególnych wypadkach i po spełnieniu określonych wymagań urzędowych – to różni je od przezwiska i pseudonimu, które są nazwaniami okazjonalnymi i zmiennymi. Przezwisea mogą być utworzone i nadane przez kogokolwiek, muszą jedynie uzyskać akceptację w określonym środowisku. Pseudonimy zaś obierają sobie ich właściciele, nie wymagają one akceptacji środowiskowej.

Imiona są nadawane dzieciom przez rodziców lub opiekunów. Nadanie imienia jest oficjalnym i uroczystym aktem dokonywanym przez osobę do tego upoważnioną na mocy sprawowanej funkcji – religijnej lub administracyjnej.

UŻYCIE IMION

To, co powiedzieliśmy o różnicach między imionami a innymi wyrazami, nie powinno sugerować, iż różnią się one pod każdym względem. Imiona bowiem podlegają w praktyce językowej regułom zasadniczo tym samym, które rządzą użyciem wyrazów pospolitych.

W szczególności należy podkreślić, że imiona polskie powinny być odmieniane według wzorców identycznych z tymi, które stosujemy dla wyrazów pospolitych o podobnym zakończeniu. W każdym artykule hasłowym części słownikowej tej książki podano najczęściej używane formy odmiany.

Jeśli imię nadawane jest Polakowi, powinno mieć również zapis zgodny z polską ortografią i spełniać przepisy prawa.

Uwagi szczegółowe na temat odmiany imion polskich i obcych, zasad ich pisowni i nadawania znajdują się w kilku ogólnie dostępnych publikacjach¹.

POPULARNOŚĆ IMION

Problematyka popularności imion (mody imienniczej) jest dla nas bardzo ważna, ponieważ ta książka została jej poświęcona. W dzisiejszych czasach sporządzenie statystyki imion nie jest trudne, gdyż istnieją informatyczne bazy danych zawierające informacje o liczbie nadanych imion, czasie i miejscu nadania. Istotnym zagadnieniem i największym problemem jest objaśnienie przyczyn popularności jednych imion i niepopularności innych.

Z doświadczenia wiadomo, że wybór imienia jest bardzo ważny najpierw dla rodziców, a później dla noszącego je dziecka. W związku z tym bardzo rzadko ten wybór bywa przypadkowy. Rodzice bądź opiekunowie wybierający imię dziecku kierują się wieloma motywacjami. Ustalenie wszystkich motywacji tego rodzaju jest bardzo trudne, a może i niewykonalne. Możemy jednak podać najczęściej spotykane.

Należy pamiętać, iż podane kryteria wyboru mieszają się z sobą i występują w różnym natężeniu, a mierzona statystycznie popularność imion jest wypadkową działania różnych czynników.

Estetyka imienia

Kiedy mówimy o estetyce imienia, mamy zwykle na myśli jego przyjemne, wpadające w ucho brzmienie lub ładną formę graficzną. Kryterium tego rodzaju jest bardzo subiektywne i zmienia się wraz z upływem czasu, toteż trzeba ograniczyć się do wyjaśnienia, co słowo „ładny” znaczy w tym kontekście dla Polaków współczesnych. Można zauważyć, iż na ogół podobają się imiona, w których przeważają głoski dźwięczne, a mniejszym zainteresowaniem obfitujące w głoski bezdźwięczne, zwłaszcza miękkie (por. Aneks, s. 267). Wydaje się także, iż

¹ Zob. np. W. Kochański, B. Klebanowska, A. Markowski, *O dobrej i złej polszczyźnie*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1985, ss. 119–123; J. Grzenia, *Słownik nazw własnych. Ortografia, wymowa, słowotwórstwo i odmiana*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998, ss. 59–61 oraz J. Grzenia, *Słownik imion*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, ss. 18–26, 351–353.

Polacy preferują imiona zawierające dużo samogłosek (które są głoskami dźwięcznymi), podczas gdy w polszczyźnie przeważają spółgłoski². Tłumaczy to przynajmniej w części współczesną popularność imion zawierających głównie lub nawet wyłącznie głoski dźwięczne, np. *Julia, Karolina, Weronika, Adrian, Dawid, Dominik*. Pomaga zarazem zrozumieć przyczyny braku mody na imiona takie, jak np.: *Franciszka, Włodzimiera, Zdzisława* oraz *Franciszek, Włodzimierz, Zdzisław*, które jeszcze kilkadziesiąt lat temu należały do najpowszechniejszych. Obserwując listę najpopularniejszych imion, nietrudno dostrzec, iż głoski bezdźwięczne, a zwłaszcza miękkie występują w imionach rzadziej niż w wyrazach pospolitych.

W tym miejscu nie jest możliwe przedstawienie szczegółowych analiz, lecz można wskazać kilka charakterystycznych obserwacji, np. wśród 1180 imion, które nosi w Polsce przynajmniej 100 osób, głoska [ś] pisana jako „ś” lub „si” występuje tylko w czterech: *Jaśmina, Krzesimir, Mściław, Rościław* (nadaje się je zresztą bardzo rzadko). Z kolei głoska [ć] pisana w imionach tylko jako „ci” występuje również w imionach popularnych i modnych, lecz zaledwie trzech: *Maciej, Marcin, Wojciech*; imiona *Franciszka, Franciszek*³, choć ciągle często spotykane, są jednak dziś nadawane niezwykle rzadko. Jednocześnie mamy kilka imion, w których „si” oznacza połączenie głosek [s] oraz [i], co jest typowe dla wyrazów zapożyczonych, są to imiona takie, jak: *Jessica* (i spotykane u nas warianty *Dżesika, Jesika, Jessika, Jesica*), *Simona, Simon* i *Siergiej*. Trzeba dodać dla orientacji, że w tekście o podobnej objętości jak wykaz frekwencji imion służący za materiał do analizy, powinno wystąpić co najmniej kilka razy więcej głosek miękkich.

W rozmowach o imionach nierzadko pojawia się domysł, iż w ich formie jest widoczna skłonność do internacjonalizacji („umiędzynarodowienia”), która polega na preferowaniu dźwięków i znaków „niepolskich”. W świetle tych obserwacji możemy uznać go za potwierdzony.

Trzeba przy okazji podkreślić, że tego rodzaju preferencje powinny być podporządkowane regułom polskiej ortografii.

Istotna jest też estetyka wariantów pochodnych od imienia (zdrobnień, spieszceń, skrótów). Wiadomo przecież, iż obok podświado-

² Spółgłoski stanowią ok. 60 proc. głosek w tekstach polskich.

³ Porównanie tych przykładów pozwala na wysunięcie hipotezy, że obok preferencji dźwiękowych z nadawaniem imion związane są ściśle preferencje „ekonomiczne” (o czym niżej).

mych preferencji rodziców (opiekunów) nadawaniu imienia często towarzyszy namysł nad praktyczną stroną jego posiadania przez dziecko i używania przez osoby w jego otoczeniu.

Trzeba jednak powiedzieć, że odczucia estetyczne związane z imionami są zmienne i bardzo trudno objaśnić, dlaczego jakieś imię się podoba Polakom lub też podobać się przestaje.

Funkcjonalność imienia

„Funkcjonalność imienia” albo „praktyczna użyteczność imienia”, w części – o czym już była mowa – jest związana z jego estetyką, chodzi jednak przede wszystkim o wartość imienia jako narzędzia nazywania człowieka. W tym wypadku o funkcjonalności decyduje głównie ekonomiczność formy.

Jeśli na wykaz najpopularniejszych polskich imion spojrzymy z tego punktu widzenia, od razu dostrzeżemy sporą liczbę imion krótkich, często dwusylabowych. Analizując zaś długość imion mierzoną liczbą dźwięków, musimy uwzględnić, iż przeciętnej długości wyraz pospolity składa się z siedmiu głosek. Oczywiście pojawiają się i na samym szczycie statystyki imiona dłuższe, lecz trzeba pamiętać, że funkcjonalność to tylko jeden z kilku czynników decydujących o popularności imion.

Również w tym wypadku zdarza się, iż rodzice (opiekunowie) preferują imiona, od których łatwo można tworzyć formy pochodne, które przecież w codziennym życiu będą używane najczęściej. W związku z tym warto zauważyć, iż imiona dłuższe chyba bez wyjątku mają potoczne warianty skrócone.

Prawdopodobnie dążenie do maksymalnej funkcjonalności imienia jest jednym z czynników, które doprowadziły do spopularyzowania i utrzymywania się u nas popularności imion znanych w zachodniej Europie i w całym europejskim kręgu kulturowym. Imiona takie mogą być znane i częste u nas od dawna, np. *Anna, Maria, Piotr*, mogły też popularność zyskać w ostatnich czasach, przeważnie pod wpływem anglosaskim, jak np. *Julia, Patryk, Paulina*. Mają przy tym one taką zaletę jak wyrazy pospolite zwane „internacjonalizmami”⁴ – są łatwe do rozpoznania przez osoby nie znające języka polskiego, co jest istotne, skoro przekraczanie granic państwowych jest łatwe, a imię zostało

⁴ Internacjonalizmy są to wyrazy mające podobną formę i podobne znaczenie w kilku językach, np. komputer, radio, prezydent.

wpisane do paszportu. Jest to korzyść i z punktu widzenia posiadacza imienia, i z punktu widzenia jego rozmówcy, obcokrajowca, który może bez istotnych przeszkód przeczytać i wymówić imię. Nie chodzi tylko o daleko idący praktycyzm. Istotne może też być to, że imię zostanie zidentyfikowane jako związane z określonym kręgiem kulturowym.

Wartości związane z imieniem

Wiadomo, iż imiona nie tylko wskazują na osoby ich właścicieli, ale też przywołują określone treści, skojarzenia związane z imieniem, które można nazywać „znaczeniami skojarzeniowymi”.

Z taką motywacją spotykamy się, gdy dochodzi do wyboru imienia ze względu na:

- jego pierwotne znaczenie, np. *Piotr* od «skała, opoka»;
- wartości reprezentowane przez imię, np. *Maria* jako imię Matki Boskiej, *Grażyna* jako imię znane z literatury, *Stanisław* jako typowe imię słowiańskie itd.

W pierwszym wypadku konieczna jest znajomość pierwotnego sensu imienia, którą dają głównie słowniki. Jeśli jednak ten sens nie jest znany, może pojawić się domniemanie znaczenia etymologicznego, często chybione, i w związku z tym tzw. etymologia naiwna (por. np. hasło *Bolesław*). W większości wypadków jednak nadajemy imiona, nie zastanawiając się nad ich pierwotnym znaczeniem.

Z drugą możliwością mamy do czynienia częściej, ale też obejmuje on sporą liczbę możliwości. Najczęściej spotykamy wybór imienia ze względów religijnych. Ten czynnik oddziałuje na nasze imiennictwo od przyjęcia chrześcijaństwa, choć oczywiście samo posiadanie przez kogoś imienia o chrześcijańskim rodowodzie nie jest całkowicie pewną informacją o preferencjach światopoglądowych jego rodziców.

Z tego rodzaju motywacją wyboru wiąże się też zagadnienie tzw. wzorców osobowych (zob. niżej).

Znana jest też patriotyczna przyczyna wyboru imienia; szczególnie często można było się z nią zetknąć w wieku XIX, kiedy wielką popularnością cieszyły się imiona bohaterów narodowych, m.in. *Tadeusza Kościuszki* i księcia *Józefa Poniatowskiego*. W tym stuleciu także renesans przeżyły imiona słowiańskie – ich nadanie bywało specyficzną manifestacją patriotyzmu. W związku z tym warto zauważyć, że imiona te są dzisiaj zdecydowanie niemodne, zwłaszcza gdy mają łatwo rozpoznawalny element „sław”. Spośród imion tego typu pewną popularność, choć malejącą, zachowują tylko *Przemysław*, *Radosław*, *Jarosław*